

Opinie - Mode, religie en politiek (16.9.08)

Het brandende probleem van de hoofddoekjes dook op in de Europese media in 1989 in Frankrijk. Tijd en plaats waren niet toevallig. In dit jaar had ayatollah Khomeiny de schrijver Salman Rushdie vogelvrij verklaard om zijn een jaar tevoren verschenen boek *De Duivelsverzen* .

Veel oprechte democraten vonden niet alleen Rushdie, maar de hele Europese meningsvrijheid bedreigd. Door wie? Eigenlijk door iedere moslim, want de media geven ons te geloven dat moslims nog hebben wat een generatie geleden de meeste christenen hadden: heilige gevoelens waarin je gekwetst kan worden.

Het gebeurde in Frankrijk, het land waar twee eeuwen terug de Revolutie de oude goden van hun voetstuk had geworpen en daar een nieuwe godin op had teruggeplaatst, de Rede, la Déesse Raison. Natuurlijk op een openbare school, waar niet meer de Christianiteit maar de Laïcité heerst, het Lekendom in plaats van het Christendom.

Twee meisjes van veertien jaar werden bij de reëntree door de directrice van een Collège in het Noord-Franse Creil weggestuurd omdat ze met een foulard op school kwamen. Dat is een nog ostentatievere mode-accessoire dan een hoofddoekje; de bedekking van het hoofd loopt tot op de schouders door. Dat was onvertoond op het speelveld sinds in de jaren vijftig en zestig op scholen de nonnen uit hun sluiers waren gedwongen en de paters uit hun pijen, niet tegen hun zin zegt men. Arme kinderen, die door hun ouders in zo'n religieus-demonstratieve dracht werden gestoken.

Het voor en tegen van een vrije keuze van kleding, toch eigenlijk een soort verlengstuk van meningsuiting, werd breed uitgemeten in de media. Niet alleen de foulard kwam onder discussie maar ook de voile, het hoofddoekje – geen sluier zoals rudimentair nog niet zolang geleden deftige Europese dames droegen. Op school, leerling of lerares, of in openbare diensten, achter loketten, de vrouw die het waagde haar hoofd te bedekken werd verdacht van propaganda voor een religieuze overtuiging. Gewoon een kruisje om de hals of op het oorlelletje, dat kon voorlopig nog.

Dat Frankrijk een door Déesse Raison gezegend land is bleek golfsgewijs later opnieuw. De discussie herhaalde er zich in 1994 en in 2003. En in 2004 nam het parlement er een wet aan die expliciete uitingen van religie in kledinggedrag verbiedt op openbare scholen. Redelijk of on-? De vraag doet zich ook in België opnieuw voor, nu in juni burgemeester Patrick Janssens in Antwerpen alle loketpersoneel verbood iets te laten merken van religieuze voorkeur. Het klinkt zo redelijk totdat we ons afvragen hoe de verhouding is tussen religie, cultuur en individualiteit.

Voor beter begrip maken we een sprong naar de dierenwereld; dat mag zolang we nog een beetje evolutionistisch mogen denken en niet gedwongen worden het neo-christelijke creationisme aan te hangen. Al in 1920 nam de diergedrag-observator Wolfgang Köhler waar, dat chimpansees er duidelijk plezier in hebben te herumstolzieren trots rondlopen met een bladertak op het hoofd of een touw om de schouders of een lint om het middel. Als het maar bungelt, zei de etholoog (zo heet zijn vak) erbij. Expressie van individualiteit.

Andere observatoren van primaten in gevangenschap of vrijheid namen waar, dat dergelijk individueel inventief gedrag werd overgenomen door anderen, zodat er modes ontstonden, rages soms, die dan ook weer overgingen. Net als bij mensen, avant-gardisten worden gemiteerd tot iedereen hen navolgt en weer een andere avant-garde zich moet uitvinden. De modesocioloog Ren Kuring van de universiteit van Keulen schreef erover in de jaren zestig.

In het totale veld van de menselijke cultuur bestaan zulke modische golfbewegingen en religie staat niet boven cultuur, maar is er een onderdeel van. Mensen kunnen er een groot deel van hun

persoonlijke identiteit aan ontlelen.

Misschien is er wat voor te zeggen om in naam van de laïciteit al die vervelende onderdrukkende godsdiensten te verbieden en er een eenheidsculturele Heilige Staat van het Lekendom voor in de plaats te stellen. Als ook in onze liberale samenleving de uiting van individualiteit als een gevaar wordt gezien, is het beter om lokettisten en leraressen en scholieren uniformen aan te trekken.

Tom Bouman

.